

Financiranje projekata u turizmu iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova

Nose, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:639014>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani MARKO NOSE, kandidat za prvostupnika KULTURE I TURIZMA ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 25.09.2023

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, MARKO NOSE dajem odobrenje Sveučilištu Jurja

Dobrole u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom
FINANCIRANJE PROJEKATA U TURIZMU IZ EUROPSKIH STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH FONDOVA

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrole u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 25.09.2023

Potpis

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

MARKO NOSE

**FINANCIRANJE PROJEKATA U TURIZMU IZ
EUROPSKIH STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH
FONDOVA**

Završni rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

MARKO NOSE

**FINANCIRANJE PROJEKATA U TURIZMU IZ
EUROPSKIH STRUKTURNIH I INVESTICIJSKIH
FONDOVA**

Završni rad

JMBAG: 0303081891, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Kolegij: Osnove EU

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Međunarodna ekonomija

Mentorica: Prof.dr.sc. Ines Kersan-Škabić

Pula, rujan 2023.

Sadržaj

1. UVOD	4
2. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI (ESIF).....	3
2.1. Strateški okvir za korištenje Europskim strukturnim investicijskim fondovima	5
2.1.1. Strategija Europa 2020	7
2.1.2. Europski strukturni investicijski fondovi u financijskoj perspektivi 2021.-2027.....	8
2.2. Institucionalni okvir za korištenje Europskim strukturnim investicijskim fondovima	9
2.3. Obilježja Europskih strukturnih investicijskih fondova	11
2.4. Europski fond za regionalni razvoj – ERDF.....	13
2.4.1. Financiranje projekata u turizmu iz ERDF-a.....	15
2.5. Europski socijalni fond - ESF	17
2.5.1. Financiranje projekata u turizmu iz ESF-a	18
2.6. Kohezijski fond – KF	19
2.7. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj – EARDF	20
2.7.1. Financiranje projekata u turizmu iz EARDF-a	22
3. PROJEKTI EUROPSKIH STRUKTURNIH INVESTICIJSKIH FONDOVA	23
3.1. Metodologija upravljanja projektnim ciklusom i logička matrica	24
3.2. Natječaji i načini pretraživanja poziva	26
4. ZNAČAJ TURIZMA ZA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE I EUROPSKE UNIJE	29
4.1. Utjecaj na BDP i zaposlenost u Republici Hrvatskoj.....	29
4.2. Turizam u Europskoj Uniji	31
4.3. Primjeri projekata u turizmu financirani iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova	34
4.3.1. Uspostava regionalnih centara kompetentnosti u sektoru turizma i ugostiteljstva	34
4.3.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima.....	35
4.3.3. Podzemni grad u srcu Velebita.....	36
ZAKLJUČAK	37
SAŽETAK	38
SUMMARY	39
Literatura.....	40
Popis tablica i grafikona	42

1. UVOD

Uključivanje u Europsku uniju donosi priliku za napredak i brži razvoj hrvatskog gospodarstva. Kao punopravna članica Europske unije, Hrvatska ima pristup različitim financijskim instrumentima i programima namijenjenima poticanju razvoja i modernizacije svojih sektora, uključujući turizam kao ključnu gospodarsku granu Republike Hrvatske. Europska unija pruža značajnu podršku svojim članicama putem različitih mehanizama financiranja, a jedan od najvažnijih su Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF). Ovi fondovi predstavljaju glavni izvor financiranja projekata u turizmu te su od ključne važnosti za poticanje razvoja turističke infrastrukture, unaprjeđenje kvalitete turističke ponude i povećanje konkurentnosti hrvatskog turizma.

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) obuhvaćaju različite fondove kao što su Europski socijalni fond (ESF), Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (ERDF) i Kohezijski fond. Ovi fondovi osiguravaju financijsku pomoć zemljama članicama Europske unije s ciljem smanjenja ekonomske nejednakosti među regijama, poticanja održivog rasta, stvaranja radnih mjesta te unaprjeđenja kvalitete života građana. U kontekstu turizma, ESIF pružaju financijske mogućnosti za različite projekte. To obuhvaća izgradnju ili obnovu turističke infrastrukture kao što su hoteli, kampovi, luke, prometne veze, sportski kompleksi i kulturne atrakcije. Također, fondovi podržavaju razvoj turističkih usluga, obrazovanje i osposobljavanje radne snage, promociju turističkih destinacija te projekte usmjerene na održivost i zaštitu okoliša. Europska unija preferira financiranje projekata koji su u skladu s njenim politikama i ciljevima te doprinose očuvanju Europe kao vodeće turističke destinacije. Cilj Europske turističke politike jest iskoristiti bogatstvo i raznolikost teritorija Europe.

Cilj ovog istraživanja je analizirati kako su Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) primijenjeni u financiranju turističkih projekata u Hrvatskoj.

Svrha rada je pružanje korisnih informacija o financiranju kroz ESI fondove te analiza procesa pripreme, provedbe i postignuća tih projekata.

Metodologija rada obuhvaća analitički pristup kroz istraživanje relevantne literature, zakonskih regulativa, relevantnih publikacija i službenih izvora Europske unije i nacionalnih

tijela. Kombinacija deskriptivnih i analitičkih metoda koristi se za prezentaciju relevantnih informacija i zaključaka.

Rad je strukturiran kroz 3 poglavlja sa adekvatnim potpoglavljima. Nakon uvoda slijedi poglavlje „Europski strukturni i investicijski fondovi“, to poglavlje će obuhvatiti opće informacije o ESIF te svaki od fondova pojedinačno objasniti te pojasniti njihovu funkciju u projektima u turizmu. Zatim slijedi poglavlje projekata u ESI fondovima gdje ćemo se bolje upoznati sa metodologijom upravljanja projektnim ciklusom te natjecajima za projekte. Nakon toga slijedi poglavlje o značaju turizma u RH i EU koje će nam pružiti dublji uvid u to koliko je turizam važan i kako stoji Hrvatska u financiranju projekata u turizmu među ostalim članicama. Na kraju rada se nalazi zaključak, korištena tiskana i internetska literatura, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku te popis grafikona i tablica.

2. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI (ESIF)

Europski fondovi predstavljaju financijske alate koji se koriste za provođenje ciljeva Europske unije unutar njenih članica. Ovi fondovi pružaju financijsku podršku različitim projektima koji doprinose postizanju ključnih EU političkih ciljeva. Ciljevi su definirani od strane Europske unije, država članica i država kandidata, te se financiraju kroz ove fondove. Sredstva dolaze od europskih građana i dodjeljuju se korisnicima prema pravilima i procedurama. Financijska perspektiva predstavlja sedmogodišnje razdoblje tijekom kojeg se oblikuju i provode europske javne politike. Trenutno se nalazimo u financijskoj perspektivi 2021.-2027., prethodnoj je bila ona od 2014.-2020. Ova perspektiva određuje okvir za raspodjelu i uporabu sredstava EU fondova tijekom tog razdoblja.¹

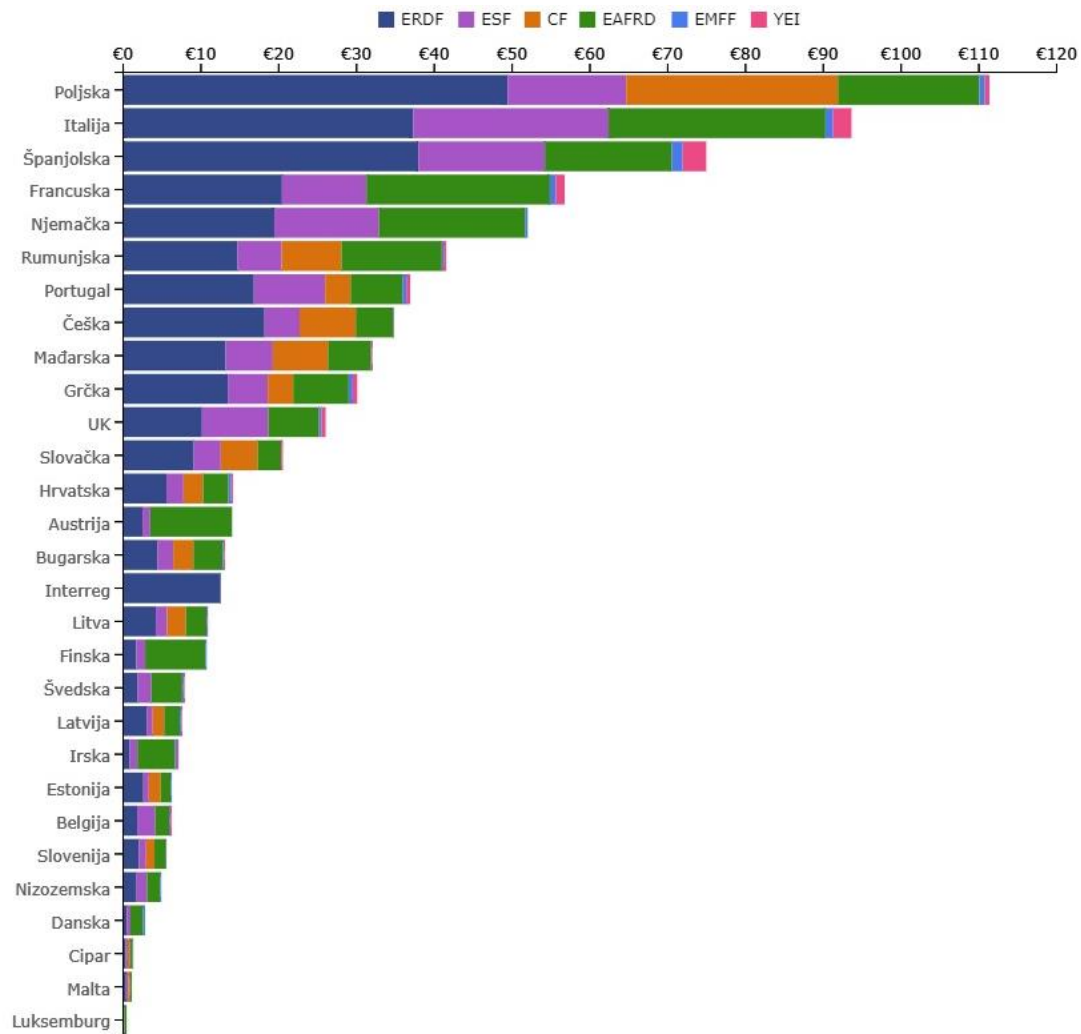
„ESI fondovi su instrumenti EU-a kojima se koriste države članice. Riječ je o nekoliko različitih instrumenata financiranja koji su u kategoriji neizravnih poticaja. ESI fondovi stoje na raspolaganju svakoj pojedinoj državi članici koja se njima koristi da bi dosegla razinu socioekonomskog i gospodarskog razvoja najrazvijenijih država članica EU-a. U svakoj državi članici ti se instrumenti nazivaju jednako, ali su prioriteti financiranja različiti, ovisno o potrebama pojedine članice te ih one samostalno identificiraju i predlažu EU-u. Isto tako, ukupni financijski iznosi izračunavaju se za svaku pojedinu državu članicu i nisu jednaki. Razvijenije države članice raspolažu relativno manjim iznosima, a nerazvijenije mnogo većim“.²

Financijski iznos iz proračuna EU-a koji je namijenjen svakoj od država članica za korištenje fondovima naziva se alokacija.

¹ ESIF, EU fondovi., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno 07. lipnja 2023.).

² A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str 14,15.).

Grafikon 1. Pregled financijskih alokacija u ESI fondovima za sve države članice EU-a u financijskoj perspektivi 2014. - 2020. u milijardama eura.

Refresh Date: 11/09/2023

Izvor: Europska komisija, 2014-2020 Financial Allocations by Member State - Breakdown by spending category: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview/14-20> (pristupljeno 25. kolovoza 2023)

Analizirajući Grafikon 1, možemo zaključiti da je Europska unija u financijskoj perspektivi 2014.-2020. dodijelila više od 730 milijardi eura državama članicama. Najveći dio ovog financiranja otišao je Poljskoj, dok je Luksemburg dobio najmanju alokaciju. Hrvatska se nalazi na 13. mjestu prema dodijeljenim sredstvima, s alokacijom od oko 14,2 milijardi eura za to razdoblje proračuna.

„Važno je istaknuti da je Hrvatska, prije pristupanja EU-u, na raspolaganju imala niz pretpristupnih instrumenata koji su služili kao priprema za ulazak u članstvo i prelazak na ESI fondove. Riječ je o čak dvije generacije fondova EU-a, od kojih je u prvoj generaciji koristila programe poput PHARE, ISPA I SAPARD, a u drugoj generaciji Instrument pretpristupne

pomoći – IPA. Namjena pretpristupnih programa bila je pripremiti Hrvatsku za korištenje mnogo većim iznosima financiranja na koje je dobila pravo nakon pristupanja EU-u, te stvoriti preduvjete za pripremu i provedbu projekata koji su u ESI fondovima puno kompliciraniji“.³

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) pružaju širok spektar mogućnosti za financiranje kako javnog tako i privatnog sektora, bez obzira na veličinu projekta ili sektora. To uključuje i turizam. U turističkom sektoru, poseban naglasak često se stavlja na podršku projektima manje vrijednosti, a sredstva su dostupna kako malim tako i velikim projektima, neovisno o veličini ili broju zaposlenih u poduzećima, institucijama ili subjektima.⁴

Za razumijevanje financiranja putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF), ključno je razmotriti njihove ciljeve: konvergenciju, regionalnu konkurentnost, zapošljavanje i europsku teritorijalnu suradnju. EU podržava projekte koji smanjuju društvene i ekonomske razlike među članicama, potičući njihov razvoj i konkurentnost na unutarnjem tržištu. Konvergencijom se cilja na gospodarski rast i zapošljavanje u najslabije razvijenim državama i regijama kroz različite investicije. Regionalna konkurentnost i zapošljavanje potiču inovacije, poduzetništvo, zaštitu okoliša te tržište rada u regijama koje nisu obuhvaćene konvergencijom. Europska teritorijalna suradnja ojačava lokalne i regionalne inicijative prekogranično, transnacionalno i međuregionalno.⁵

Prednosti prelaska na ESI fondove:

- Veći iznosi financiranja koji će višestruko premašiti predodređene alokacije
- Više ulaganja u infrastrukturne projekte
- Financiranje projekata koji imaju dobit za zajednicu
- Mogućnost povoljnog kreditiranja korisnika
- Natječajna dokumentacija se može ispuniti na hrvatskom jeziku⁶

2.1. Strateški okvir za korištenje Europskim strukturnim investicijskim fondovima

³ Ibid (str 15,16.).

⁴ SAFU, Pretpristupni fondovi <https://www.safu.hr/hr/o-safu/pretpristupni-fondovi/accordion/agencija-za-regionalni-razvoj> (pristupljeno 07. lipnja 2023.).

⁵ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str 17.).

⁶ Ibid (str 17.).

„Kako bi se maksimalno povećala potpora iz ESI fondova te utvrdila strateška temeljna načela za olakšanje procesa programiranja na razini država članica i regija, uspostavljen je Zajednički strateški okvir (ZSO). ZSO ima za cilj olakšati sektorsku i teritorijalnu koordinaciju intervencija EU u okviru ESI fondova, te koordinaciju s drugim relevantnim politikama i instrumentima Unije u skladu s ciljevima strategije Unije za pametan, održiv i uključiv rast“.⁷

Strateški okvir obuhvaća javne politike kao što su strategije, zakoni i direktive, koje definiraju ciljeve za razvoj EU-a ili pojedine države članice. Osim ciljeva, strateški okvir također pruža smjernice o metodama postizanja tih ciljeva i prioritetima u financiranju. Ključno je za EU fondove imati strateški okvir jer novac ide prema definiranim ciljevima. Ovaj okvir može biti specifičan za svaku državu članicu i općenito za EU.⁸

„ZSO definira 11 tematskih ciljeva ulaganja u financijskom razdoblju 2014.-2020.:

1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija.
2. Poboľjšani pristup, korištenje te kvaliteta IKT tehnologije.
3. Jačanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva, poljoprivrednog sektora te sektora ribarstva i akvakulture.
4. Potpora prelasku na gospodarstvo temeljeno na niskoj emisiji CO₂ u svim sektorima.
5. Prilagodba klimatskim promjenama, prevencija te upravljanje rizicima.
6. Zaštita okoliša i unapređenje učinkovitosti resursa.
7. Jačanje održivosti prometa, te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže.
8. Jačanje zapošljavanja i mobilnosti radne snage.
9. Jačanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva.
10. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje.
11. Jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitosti javne uprave“⁹

Države članice moraju uključiti sve strateške ciljeve u svoje nacionalne strategije, birajući nekoliko od predloženih 11 tematskih prioriteta. Svaki projekt koji se financira iz ESI fondova treba doprinijeti barem jednom mjerljivom cilju EU.¹⁰

⁷ TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 17.).

⁸ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str 17.).

⁹ TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 17.).

¹⁰ TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 17.).

2.1.1. Strategija Europa 2020

Strategija Europa 2020 određuje prioritetne smjernice i ciljeve za ekonomski i društveni razvoj Unije u navedenom vremenskom okviru. Države članice obvezne su ugraditi ove smjernice u svoje nacionalne i regionalne programe kako bi postigle ciljeve i prioritete Europske unije. Sredstva iz različitih fondova podržavaju projekte usklađene s tim ciljevima. Ovi ciljevi i prioritete predstavljaju osnovu za financiranje projekata koji potiču koheziju, regionalni razvoj i zajednički prosperitet.¹¹

„Strategija 2020 prihvaćena je 2010. godine, a njome Unija do 2020. godine želi postići tri prioriteta: održivi razvoj, pametan rast i uključiv rast. Kvantitativni ciljevi unije su:

- Zapošljavanje
- Istraživanje i razvoj
- Klimatske promjene i energetska održivost
- Obrazovanje
- Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti“

„Ciljeve i prioritete Strategije Europa 2020, EU želi ostvariti s pomoću sedam inicijativa:

- Unija inovacija
- Mladi u pokretu
- Digitalni plan za Europu
- Europska inicijativa koja učinkovito iskorištava resurse
- Industrijski plan za zeleni rast
- Plan za stjecanje novih vještina i stvaranje novih radnih mjesta
- Europska platforma protiv siromaštva“.¹²

Inicijative obuhvaćaju korake na razini EU i u zemljama članicama za postizanje pametnog, održivog i uključivog rasta. One definiraju mjere za ostvarivanje ovih ciljeva i preciziraju očekivane korake od svake zemlje članice. Ove nacionalno provedene mjere pomažu

¹¹ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU POLITIKE I FONDOVI 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 11.).

¹² A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str 19.).

identificirati podržane i financirane aktivnosti i projekte putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova..¹³

2.1.2. Europski strukturni investicijski fondovi u financijskoj perspektivi 2021.-2027.

Svakih sedam godina postavljaju se nove svrhe i ciljevi za kohezijsku politiku, prilagođeni područjima koja zahtijevaju pozornost i prioritetima koji trebaju biti postignuti tijekom tog razdoblja. Ovaj pristup se također primjenjuje kroz usporedbu s aktualnom primjenom kohezijske politike, koja je planirana za razdoblje od 2021. do 2027. godine, kako bi se ocijenio napredak u odnosu na prethodni razdoblje kohezijske politike, koje je obuhvaćalo vremenski okvir od 2014. do 2020. godine.

Trenutačni proračun Europske unije prelazi 2,0 bilijuna eura. To obuhvaća dugoročni proračun EU-a za razdoblje 2021. do 2027. u visini od 1,2 bilijuna eura, nadopunjen instrumentom za oporavak NextGenerationEU s dodatnih do 800 milijardi eura za razdoblje 2021. do 2027. Unija se suočila s nizom izazova koji do tada nisu bili viđeni i neočekivanih, kao što su ruska invazija na Ukrajinu i njezine posljedice, povećan priljev migranata nakon pandemije te ubrzanje inflacije i kamatnih stopa. Rješavanje ovih mnogobrojnih izazova dovelo je do potrošnje značajnih resursa.¹⁴

„Komisija je u lipnju 2023. predložila ciljano jačanje dugoročnog proračuna EU-a za razdoblje 2021. 2027. kako bi se osiguralo da se proračunom EU-a i dalje mogu ostvarivati najvažniji ciljevi, od koji su istaknuti“¹⁵:

- Stvaranje fondova u iznosu od 50 milijardi EUR za Ukrajinu tijekom razdoblja od 2024. do 2027., s ciljem podrške hitnim potrebama, obnove i modernizacije zemlje u njezinom procesu prema članstvu u EU.
- 15 milijardi eura za pomoć EU-u u rješavanju unutarnjih i vanjskih dimenzija migracija, potreba koje proizlaze iz globalnih posljedica ruske ratne agresije u Ukrajini i snažnijih partnerstava s ključnim trećim zemljama

¹³ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU POLITIKE I FONDOVI 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 14.).

¹⁴ Europska komisija., Proračun EU-a danas https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/motion/today_en (pristupljeno 10. srpnja 2023.).

¹⁵ Europska komisija., Proračun EU-a danas https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/motion/today_en (pristupljeno 10. srpnja 2023.).

- Platforma za strateške tehnologije za Europu (STEP) za promicanje dugoročne konkurentnosti EU-a u pogledu ključnih tehnologija
- Mehanizam za pokrivanje viših troškova financiranja instrumenta NextGenerationEU zbog dosad nezabilježenog porasta kamatnih stopa

U dugoročnom proračunu Europske unije za razdoblje od 2021. do 2027., zajedno s instrumentom za oporavak NextGenerationEU, ukupna vrijednost iznosi 2,018 bilijuna eura u tekućim cijenama. Ovaj izvanredan financijski paket usmjeren je na suzbijanje gospodarskih i socijalnih posljedica prouzročenih pandemijom koronavirusa te olakšava prelazak prema modernijoj i održivijoj Europi.

2.2. Institucionalni okvir za korištenje Europskim strukturnim investicijskim fondovima

Prema Uredbi o zajedničkim odredbama (Uredba br. 1303/2013), Hrvatska je morala donijeti pravila koja će precizirati nejasne, nedovoljno precizne i uvjetne dijelove normi Uredbe o zajedničkim odredbama. Stoga je donesen Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provođenje ESI fondova u Republici Hrvatskoj tijekom financijskog razdoblja 2014.-2020. (NN 92/2014). Ovaj zakon definira različite organizacijske strukture unutar institucionalnog okvira za upravljanje ESI fondovima. Ovaj korak je ključan za efektivno iskorištavanje sredstava dodijeljenih Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020.¹⁶

„Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu ESI fondova u Republici Hrvatskoj za financijsko razdoblje 2014.-2020. (NN 92/2014) propisuje organizacijsku strukturu institucija koje sudjeluju u procesu korištenja ESI fondovima“.¹⁷

Tako institucionalni okvir u RH obuhvaća: koordinacijsko tijelo, tijela za upravljanje i kontrolu provedbe Operativnog programa Konkurentnost i kohezija, tijela za upravljanje i kontrolu

¹⁶ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 26.).

¹⁷ Hrvatski sabor, Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu ESI fondova u Republici Hrvatskoj za financijsko razdoblje 2014.-2020. (NN 92/2014) <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Zakon-o-uspostavi-institucionalnog-okvira-za-provedbu-ESI-fondova.pdf> (pristupljeno 14. lipnja 2023.).

provedbe Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali tijela za provedbu i neovisno revizijsko tijelo.¹⁸

„Na razini pojedinih operativnih programa formirana su tijela za provedbu:

- ugovorno tijelo (UT)
- posredničko tijelo razine 1 (PT1)
- posredničko tijelo razine 2 (PT2)¹⁹

Horizontalna tijela jesu:

- koordinacijsko tijelo (KT)
- tijelo za ovjeravanje (TO)
- tijelo za reviziju (TR)
- neovisno revizijsko tijelo (NRT)²⁰

„Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije je središnje koordinacijsko tijelo koje nadgleda cjelokupni sustav upravljanja i kontrole korištenja strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj. Ova institucija ima ulogu vođenja procesa programiranja, nadzora provedbe nacionalnih operativnih programa te suradnje s Europskom komisijom“.²¹

Upravljačka tijela su odgovorna za vođenje i realizaciju operativnog programa. Posrednička tijela na razinama 1 i 2 također sudjeluju u provedbi operativnog programa, izvršavajući zadatke koje im je dodijeljeno od strane upravljačkog tijela. Posrednička tijela zadužena su za pokretanje izbora projekata objavljivanjem otvorenih ili ograničenih poziva za dostavu projektnih prijedloga te aktivnosti vezane za provjeru prihvatljivosti projekata i njihovih troškova za sufinanciranje sredstvima iz ESI fondova.²²

¹⁸ Hrvatski sabor, Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za provedbu ESI fondova u Republici Hrvatskoj za financijsko razdoblje 2014.-2020. (NN 92/2014) <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Zakon-o-uspostavi-institucionalnog-okvira-za-provedbu-ESI-fondova.pdf> (pristupljeno 14. lipnja 2023.).

¹⁹ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 28.).

²⁰ Ibid. (str. 28.).

²¹ Ibid. (str. 28.).

²² Ibid. (str. 28.).

Tijelo za ovjeravanje jest Ministarstvo financija koje je nadležno za odobravanje i isplatu sredstava iz strukturnih instrumenata. Tijelo za reviziju je odgovorno za pregled sustava upravljanja i iskorištavanja sredstava te izvršava revizijske funkcije.²³

Korisnici prijavljuju svoje projektne prijedloge za financiranje sredstvima iz strukturnih instrumenata. Odgovorni su za provedbu svojih projekata, u sklopu kojih provode postupak javne nabave za nabavu robe, radova ili usluga, ovisno o projektnim aktivnostima.²⁴

U natječajima za korištenje fondovima EU-a mogu sudjelovati fizičke i pravne osobe. To znači da u pojedinim projektima mogu sudjelovati fizičke osobe, tj. građani pojedinci i njihove inicijative te pravne osobe iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Mogućnosti i uvjeti njihova korištenja fondovima EU-a ovise o pravilima natječaja na koji se žele javiti jer će, u skladu s njima, biti navedeni uvjeti za prihvatljivost prijavitelja. Gledajući prema zemljama podrijetla, moguće je da fizičke i pravne osobe iz svih država članica EU-a, država kandidatkinja, potencijalnih kandidatkinja i pridruženih država sudjeluju kao prijavitelji za fondove EU-a. U nekim slučajevima, određeni natječaji omogućuju sudjelovanje tzv. "trećih zemalja", koje ne spadaju u navedene kategorije. Ovdje se misli na države izvan teritorija EU-a s kojima EU želi produbiti svoju suradnju.²⁵

2.3. Obilježja Europskih strukturnih investicijskih fondova

„EU je predan otvaranju većeg broja radnih mjesta i kvalitetnih radnih mjesta te stvaranju socijalno uključivog društva. Ti su ciljevi u temelju strategije Europa 2020. Glavni cilj Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova) je podržati ostvarenje strateških ciljeva, kao i specifične svrhe pojedinih fondova, uključujući potporu ekonomskoj, socijalnoj i

²³ Ibid. (str. 28.).

²⁴ Ibid. (str. 29.).

²⁵ Ibid. (str. 31.).

teritorijalnoj koheziji. Dok su glavne svrhe ESI fondova jasno navedene u ugovorima, reforme politika za razdoblje od 2014. do 2020. godine dodatno su oblikovale njihovu misiju²⁶.

Tablica 1. „Pregled financijskih alokacija po pojedinom ESI fondu u Republici Hrvatskoj“

Izvor: TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 37.).

Prema podacima iz Tablice 1 možemo zaključiti da najveću alokaciju obuhvaća EFRR koji je dio kohezijske politike EU, dok najmanju ima EFPR koji je uključen u Europsku politiku za

ESI FOND	ALOKACIJA (u milijunima eura)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.321,5
Kohezijski fond (KF)	2.559,5
Europski socijalni fond	1.516,0
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026,2
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252,6
UKUPNO	10.675,9

ribarstvo i nije direktno povezan s turističkim sektorom.

Svaka regija u Europi ima pravo na korist od potpore koju pružaju ESI fondovi. No, kako su regije različito razvijene, razlika između slabije razvijenih, regija u prijelazu te razvijenih regija će se ogledati u načinu raspodjele fondova i njihovih sredstava, prilagođenom razini njihova razvoja koja se mjeri prema visini BDP-a ili bruto nacionalnog dohotka (posebno kod kohezijskog fonda).²⁷

Slabije razvijene regije obuhvaćaju one regije čiji je BDP po stanovniku manji od 75% prosjeka BDP-a EU-27. Za ove regije je u razdoblju 2014.-2020. planirano 68% sredstava iz strukturnih fondova.

²⁶ Europska komisija (2015), Europski Strukturni i Investicijski Fondovi za razdoblje od 2014. do 2020.: službeni tekstovi i komentari., Bruxelles, Ured za publikacije Europske unije., (str 15.).

²⁷ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU POLITIKE I FONDOVI 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 161.).

Prijelazne regije obuhvaćaju one čiji je BDP po stanovniku između 75% i 90% prosjeka EU-27. U razdoblju 2014.-2020. za ove regije je planirano 11,6% sredstava iz strukturnih fondova, a EU fondovi će sufinancirati projekte u tim regijama do 60%.

Razvijene regije uključuju one s BDP-om po stanovniku iznad 90% prosjeka EU-27. Za te regije je predviđeno 15,8% sredstava iz strukturnih fondova, uz sufinanciranje EU fondova do 50%. U nekim slučajevima, sufinanciranje može biti i veće, posebno za tehničku pomoć (100%), inovacije (100%) te pristup LEADER i CLLD..²⁸

Sve zemlje članice, uključujući i najrazvijenije regije, suočavaju se s važnim izazovima. Ti izazovi su obično povezani s globalnom konkurencijom, potrebom ulaganja u istraživanje i razvoj, inovacijama, naprednim tehnologijama ili prelaskom na zeleno gospodarstvo. Također se javlja potreba za smanjenjem utjecaja na klimatske promjene, prilagodbom klimatskim promjenama, poboljšanjem energetske učinkovitosti i korištenjem obnovljivih izvora energije, te ulaganjem u cjeloživotno obrazovanje i obuku radne snage. Stoga će sve regije, bez obzira na razvijenost, moći ulagati u ova područja.

2.4. Europski fond za regionalni razvoj – ERDF

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) podržava financiranje javnih i privatnih institucija u svim regijama Europske unije s ciljem ublažavanja gospodarskih i socijalnih razlika.. Aktivira gospodarsku aktivnost u područjima poput otoka, planina i pograničnih mjesta kako bi se smanjilo iseljavanje. Fond teži smanjenju ekonomske i društvene nejednakosti među EU građanima te pravedno raspodjeljuje sredstva za poticanje gospodarske aktivnosti uz obzir na društvene, kulturne i prirodne uvjete.²⁹

Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) ima za cilj pojačati ekonomsku i socijalnu koheziju unutar EU, smanjujući ekonomske disparitete između različitih regija putem ulaganja u infrastrukturu. Ovaj fond potiče razvoj na regionalnoj i lokalnoj razini te doprinosi postizanju ciljeva Europe 2020 za inteligentan, održiv i inkluzivan rast. U razdoblju 2014.-2020., ERDF

²⁸ Ibid. (str 161.).

²⁹ Europska komisija, European Regional Development Fund (ERDF)., https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-regional-development-fund-erdf_hr (pristupljeno 15. lipnja 2023.).

je jedini fond financiranja za sve jedanaest prioriternih područja. Raspoloženih 183 milijarde eura iz toga razdoblja, 122,7 milijardi eura su za slabije razvijene regije, 21,9 milijardi eura za prijelazne, 26,6 milijardi eura za razvijene, te 11,9 milijardi eura za teritorijalnu suradnju.³⁰

„Europski fond za regionalni razvoj je osmišljen kako bi pomogao zemljama članicama u izjednačavanju razlika između njihovih regija u tadašnjoj ekonomskoj zajednici. S obzirom na njegovu svrhu, glavni cilj je minimaliziranje razlika između jače i slabije razvijenih regija. Stoga, slabije razvijene regije će uvijek dobiti najviši postotak sufinanciranja, raspoređen na:

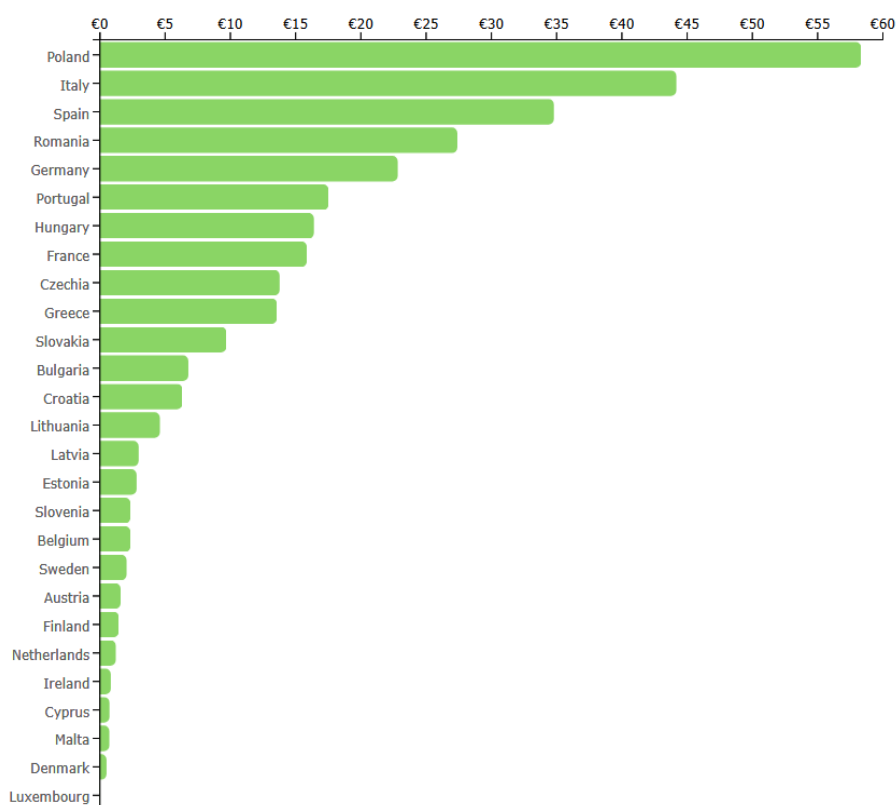
- Manje razvijene regije (75-85%)
- Tranzicijske regije (60%)
- Razvijene regije (50%)

Navedeni postoci odnose se na udio sufinanciranja od strane Europske unije, dok je preostali novac potrebno osigurati iz vlastitih izvora. Hrvatska je strategijski podijeljena na dvije regije koje kombiniraju razvijene i manje razvijene regije kako bi obe regije bile u povoljnijem položaju za dobivanje sufinanciranja iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR).³¹

³⁰ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 163.).

³¹ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 30.).

Grafikon 2. Proračun ERDF-a za razdoblje 2021.-2027. po zemlji članici EU-a u milijardama eura

Izvor: Europska komisija, ERDF <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf/21-27> (pristupljeno 11.07.2023.).

2.4.1. Financiranje projekata u turizmu iz ERDF-a

Iz ERDF-a se mogu financirati samo projekti koji su u okviru 11 tematskih ciljeva. Niti jedan sektor, pa tako ni turizam ne spominje se poimence. No okviri su postavljeni prilično široko, pa se svašta može sufinancirati iz javnog i privatnog turističkog sektora. Javna i privatna turistička infrastruktura, uvođenje novih ruta, brendiranje, popularizacija destinacija, doškovanje i prekvalifikacija zaposlenika, oprema, događaji itd.³²

Europski fond za regionalni razvoj omogućuje financiranje različitih vrsta turističkih projekata, uključujući sljedeće:

1. Istraživanje povezano s turizmom, tehnološki razvoj, inovacije, inovacije u uslugama i razvoj klastera.
2. Informacijsko-komunikacijske tehnologije vezane uz turizam, kao što su aplikacije i rješenja.

³² M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 31.).

3. Razvoj novih i inovativnih turističkih regija, s posebnim fokusom na manje područja koja su ovisna o turizmu.
4. Promicanje visoko vrijednih proizvoda i usluga usmjerenih na specifične niše u turizmu, poput zdravstvenog, kulturnog, ekološkog, sportsko-rekreacijskog turizma i drugih.
5. Aktivnosti za povezivanje obalnih regija s unutrašnjošću radi dodatnog doprinosa regionalnom razvoju.
6. Mjere za poboljšanje učinkovitosti energije i korištenje obnovljivih izvora energije u malim i srednjim poduzećima.
7. Zaštita, razvoj i promocija prirodnih i kulturnih dobara te povezanih usluga.
8. Razvoj male kulturne i održive turističke infrastrukture.
9. Mjere za poticanje poduzetništva, samozapošljavanja, osnivanje novih poduzeća i internacionalizaciju malih i srednjih poduzeća.
10. Programi stručnog osposobljavanja i nadogradnje vještina u turizmu.
11. Diversifikacija regionalnih turističkih proizvoda s ciljem produljenja turističke sezone.³³

ERDF obuhvaća dva tipa projekata: regionalne i sektorske razvojne projekte. Regionalni projekti pokrivaju više županija i provodi ih Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Sektorski projekti, poput turizma, vođeni su od strane odgovarajućih ministarstava, kao što je Ministarstvo turizma. Regionalni razvojni projekti su obično javni, ili su javno-privatna partnerstva. Da bi se projekt smatrao regionalnim razvojnim projektom, mora ispunjavati određene kriterije: morao bi se uklapati u jedan od tematskih ciljeva Europske unije za razdoblje od 2014. do 2020. godine, biti naveden u nacionalnim strateškim dokumentima i/ili županijskim razvojnim strategijama te biti od regionalnog značaja. Regionalni razvojni projekti također imaju relativno visoku vrijednost, od 3 do 50 milijuna eura. Sektorski projekti se odnose na manje projekte vezane uz javnu i poslovnu turističku infrastrukturu te ljudske potencijale u turizmu. Za njih se mogu prijaviti razne organizacije, uključujući jedinice regionalne i lokalne samouprave, turističke zajednice, škole i ostale obrazovne ustanove u turizmu, javne ustanove, trgovačka društva, obrtnike i udruge.³⁴

³³ Europska komisija (2015.), Guide on EU FUNDING for the Tourism sector, Bruxelles, Ured za publikacije Europske unije., (str. 5.).

³⁴ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 34.).

2.5. Europski socijalni fond - ESF

Najvažniji financijski alat za jačanje ljudskog potencijala u Europi je Europski socijalni fond (ESF). Ovaj fond poboljšava zaposlenost, obrazovanje i status ranjivih društvenih grupa te potiče visokokvalitetna radna mjesta i jednake mogućnosti. ESF podržava Europsku uniju u ostvarivanju ciljeva ekonomske, socijalne i prostorne kohezije, posebno pomažući ugroženim skupinama poput dugotrajno nezaposlenih, osoba s invaliditetom i marginaliziranih zajednica. Također podržava prilagodbu poduzeća novim izazovima, potiče dobro upravljanje i reforme u područjima obrazovanja, zapošljavanja i socijalne politike.³⁵

ESF je dodijelio RH 1,516 milijardi eura za razdoblje 2014.-2020., čime je ukupna vrijednost Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali dosegla oko 1,850 milijardi eura, s naglaskom na kohezijske ciljeve.³⁶

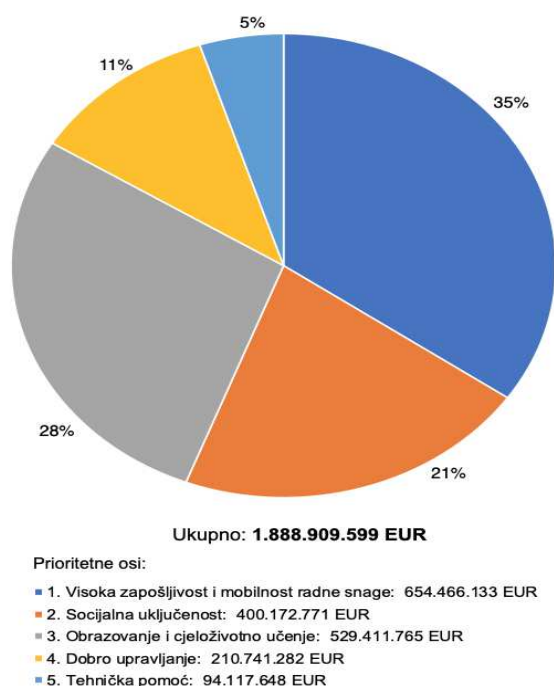
Operativni program za Europski socijalni fond i Inicijativu za zapošljavanje mladih naziva se "Učinkoviti ljudski potencijali" s ukupnom alokacijom od 1,582 milijarde eura. U Operativnom programu "Učinkoviti ljudski potencijali" osnovni naglasci su da je: „Iz Europskog socijalnog fonda (ESF) dodijeljeno gotovo 930 milijuna eura za pristup zapošljavanju i mobilnosti radne snage, poboljšanje pristupa socijalnim i zdravstvenim uslugama te tercijarnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju. Za socijalno uključivanje ranjivih skupina dodijeljeno je 328 milijuna eura. Za integraciju mladih na tržište rada u razdoblju 2014.-2015. godine dodijeljeno je 201 milijun eura iz ESF-a i Inicijative za zapošljavanje mladih.“³⁷

³⁵ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 168.).

³⁶ ESF, Razdoblje 2014.-2020., <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> (pristupljeno 19. lipnja 2023.).

³⁷ ESF, Razdoblje 2014.-2020., <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> (pristupljeno 19. lipnja 2023.).

Grafikon 3. Struktura operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“

Izvor: ESF, Razdoblje 2014.-2020., <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> (pristupljeno 19. lipnja 2023.).

Grafikon 3 prikazuje da je operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ podijeljen u 5 prioriteta. Najviši prioritet odnosno na prioritetnoj osi 1. nalazi se zapošljavanje i mobilnost radne snage.

ESF ima za cilj poticati lokalne zajednice, pa čak i cijele države, da uz relativno mala sredstva osiguraju zadovoljenje socijalnih potreba šire zajednice. Sredstva koja se dobivaju iz ESF-a obično ne prelaze iznos od 3 milijuna eura. Većina aktivnosti ESF-a provodi se na regionalnoj ili nacionalnoj razini. Sudjelovanje dionika iz drugih država je rijetko, iako se ta mogućnost pruža putem Partnerskih sporazuma.³⁸

2.5.1. Financiranje projekata u turizmu iz ESF-a

Uobičajena razina sufinanciranja u ESF-u je između 50% i 85%, ali u iznimnim situacijama može ići i do 90% ulaganja europskog novca, što je bez premca najviša razina sufinanciranja u

³⁸ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 46.).

EU. To je i logična razina sufinanciranja budući da socijalni projekti nemaju puno zainteresiranih investitora koji čekaju u redu.³⁹

Što to zapravo znači za turizam i zaposlenike u turističkom sektoru? Potpore koje se dodjeljuju kao bespovratna sredstva Europskog socijalnog fonda (ESF) nisu velike. Ovdje se ne radi o milijunima, građevinskim dozvolama i tonama cementa. Osnovna filozofija ESF-a je poticanje lokalnih zajednica, a ponekad i cijelih država (ako se uvode novi modeli), da s relativno malim sredstvima zadovolje socijalne potrebe zajednice. Ako ste poslodavac, možete iskoristiti ESF za podizanje kompetencija svojih zaposlenika ili za dobivanje tehničkog savjetovanja. Na primjer, ESF pomaže tvrtkama da riješe probleme koji proizlaze iz novih uvjeta na tržištu i novih zahtjeva s kojima se suočavaju. Stručno usavršavanje zaposlenika čest je projektni oblik koji se financira putem ESF-a. ESF vam može pomoći da poboljšate rad uprave, da se brendirate na novim tržištima kako biste potaknuli rast, da uvedete nove metode rada, održite trenutne poslove ili stvorite nove. ESF također pomaže malim i srednjim poduzećima i samozaposlenima osiguravajući obuku za upravljanje tvrtkom i poslom, pružajući im financijske vještine potrebne za vođenje tvrtke te objašnjavajući zakonske obveze. Neki projekti također pružaju mentorsku podršku tijekom kritične prve godine rada. ESF također podržava mreže poduzetnika koje služe za razmjenu informacija, savjetovanje itd. Također može osigurati sredstva za pokretanje poslovanja (start-up)⁴⁰

ESF je posebno važan fond za Hrvatsku, jer iako imamo golem broj nezaposlenih, poslodavci u svim sektorima pa tako i u turizmu, često imaju problema s pronalaženjem adekvatno obrazovane i vješte radne snage. Ako ga pametno primjenjujemo, možemo osigurati višu stopu zapošljavanja na obostranu korist zaposlenika i poslodavaca.⁴¹

2.6. Kohezijski fond – KF

Hrvatska ima pravo na iskorištenje Kohezijskog fonda, koji je namijenjen državama članicama s BDP-om po stanovniku manjim od 90% prosjeka EU-a. Ovaj fond smanjuje gospodarske razlike i promiče održivi razvoj među zemljama kao što su Slovenija, Slovačka, Rumunjska, Portugal, Poljska, Malta, Litva, Latvija, Mađarska, Bugarska, Cipar, Češka, Estonija i Grčka.

³⁹ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 46.).

⁴⁰ Ibid. (str. 47).

⁴¹ Ibid. (str. 48.).

Programsko razdoblje od 2014. do 2020. bilo je prvo programsko razdoblje u kojem je Republika Hrvatska sudjelovala kao punopravna članica EU-a. To je otvorilo razne mogućnosti, posebno kroz Operativni program "Konkurentnost i kohezija", koji je financirao brojne projekte obnove kulturne i prirodne baštine, koja predstavlja temelj razvoja turizma u većini regija. Kohezijski fond pruža podršku tim zemljama kako bi ulagale u transeuropsku prometnu infrastrukturu (TEN-T mreža) i zaštitu okoliša. Dio proračuna Kohezijskog fonda, uključujući 10 milijuna eura, namijenjen je financiranju prometne infrastrukture putem programa Connecting Europe Facility. U području prometa, osim TEN-T mreža, Kohezijski fond će podržavati projekte koji promoviraju nisku emisiju CO₂ u prometu i gradskom prijevozu. U području zaštite okoliša, Kohezijski fond će podržavati investicije usmjerene prema održivom razvoju, prilagodbi klimatskim promjenama, zaštiti od rizika povezanih s klimatskim promjenama, vodoopskrbi i odvodnji te zaštiti okoliša u urbanim sredinama.⁴²

Prioriteti za ulaganja iz Kohezijskog fonda obuhvaćaju: „Pomoć prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom CO₂ u svim sektorima (proizvodnja i distribucija obnovljivih izvora energije, energetska učinkovitost, obnovljiva energija u MSP, projektiranje pametnih distribucijskih sustava, strategije niske emisije CO₂ u urbanim područjima), promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, prevenciju rizika i upravljanje (ulaganja za prilagodbu klimatskim promjenama, rješavanje specifičnih rizika i prirodnih katastrofa), zaštitu okoliša i učinkovito korištenje resursa (investicije u otpadni sektor, vodoopskrbu, poboljšanje urbanog okoliša, zaštita biološke raznolikosti putem zelene infrastrukture), promociju održivog prijevoza i uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi (ulaganje u TEN-T mrežu, ekološki prihvatljiv i nisko ugljični prijevoz, razvoj željezničkog sustava) te jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitosti javne administracije povezane s provedbom projekata iz Kohezijskog fonda (podrška multi modalnom Jedinostvenom europskom prijevoznom prostoru).“⁴³

2.7. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj – EARDF

Europski fond za ruralni razvoj podržava europsku politiku ruralnog razvoja, drugi stup Zajedničke poljoprivredne politike. Ciljevi uključuju konkurentnost poljoprivrede, održivo upravljanje resursima i ravnotežu razvoja ruralnih područja, te pridonosi strategiji Europe 2020

⁴² M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 171.).

⁴³ Ibid. (str. 172.).

za pametan, održiv i uključiv rast. „U idućem razdoblju, europska politika ruralnog razvoja definirala je šest prioriteta:

1. Prijenos znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, s naglaskom na poticanje inovacija, jačanje baze znanja u ruralnim područjima i unapređenje obrazovanja i strukovnih obuka u poljoprivrednom i šumarskom sektoru.
2. Povećanje konkurentnosti svih oblika poljoprivrede i održivost farmi, kroz poticanje restrukturiranja farmi s problemima, brigu o generacijskom pomlađivanju poljoprivrednog sektora i podršku tržišno orijentiranim farmama s potrebom za diversifikacijom poljoprivrede.
3. Organizacija proizvodnog lanca i upravljanje rizicima, kroz bolje integriranje poljoprivrednih proizvođača u proizvodni lanac hrane i podršku upravljanju rizicima na farmama.
4. Zaštita, obnova i unapređenje ekosustava, uključujući zaštitu bioraznolikosti, poboljšanje upravljanja vodama i tla.
5. Povećanje efikasnosti korištenja resursa i smanjenje emisije CO₂ u osjetljivim gospodarstvima, poput poljoprivrede, putem poboljšanja upotrebe vode i energije, promocije obnovljive energije te ograničavanja ispuštanja dušičnih oksida i metana iz agrarnih aktivnosti.
6. Socijalnu uključenost, smanjenje siromaštva i ekonomski razvoj ruralnih područja, kroz poticanje gospodarske raznolikosti, osnivanje novih malih poduzeća, povećanje zaposlenosti, jačanje lokalnog razvoja i poboljšanje pristupa informacijsko-komunikacijskim tehnologijama u ruralnim područjima.“⁴⁴

Zemlje članice imaju mogućnost da u okviru svojih programa ruralnog razvoja uključe različite tematske potprograme koji pridonose prioritetima ruralnog razvoja EU. Ti potprogrami obuhvaćaju programe namijenjene mladim poljoprivrednicima, programe za nove poljoprivrednike, programe koji se fokusiraju na planinska područja, programe koji se bave potrebama restrukturiranja poljoprivrednog sektora s značajnim utjecajem na ruralni razvoj, te ulaganje u nepoljoprivredne aktivnosti na ruralnim područjima i slično. ⁴⁵

⁴⁴ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 173.).

⁴⁵ Ibid. (str. 173.).

„Trenutno, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj zajedno s programima za zaštitu okoliša čini otprilike 33% financijskog okvira 2014.-2020. Većina se koristi za poticaje poljoprivrednicima, dok se dio sredstava usmjerava prema okolišu i ruralnom razvoju, posebno za turizam. U Hrvatskoj, provedbu Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju“.⁴⁶

2.7.1. Financiranje projekata u turizmu iz EARDF-a

Dostupni financijski instrumenti za podršku ruralnom razvoju obuhvaćaju pojedinačna jamstva, mikro i mala zajma te investicijske kredite. Ulaganjem u ruralni turizam mogu se financirati različiti projekti povezani s turizmom. To uključuje izgradnju novih ili rekonstrukciju postojećih objekata namijenjenih pružanju raznih turističkih ili ugostiteljskih usluga. Također, moguće je ulagati u objekte za uzgoj životinja u turističke svrhe poput seoskih gospodarstava ili ekoparkova. Financiranje se može koristiti za razvoj turističkih kampova, različitih objekata za rekreaciju te obnovu i poboljšanje objekata na otvorenom, kao što su sportski ribolov na kopnenim vodama, biciklističke staze, tematske staze ili jahačke staze. Također, ulaganje može obuhvatiti obnovu starih kuća, tradicijskih kuća i gospodarskih zgrada.⁴⁷

Ruralni turizam se smatra potencijalnim pokretačem razvoja ruralnih područja. Osim što donosi ekonomsku korist, doprinosi i socijalnom te kulturnom životu ruralnih zajednica privlačeći nove posjetitelje. U okviru ulaganja u ruralni turizam postoji niz različitih projekata koji se mogu financirati:

- Izgradnja, rekonstrukcija i opremanje objekata namijenjenih pružanju turističkih i ugostiteljskih usluga.
- Razvoj objekata za uzgoj životinja u turističke svrhe.
- Izgradnja turističkih kampova.
- Unaprjeđenje objekata na otvorenom za aktivnosti poput jahanja, sportskog ribolova na kopnenim vodama, biciklizma, tematskih staza i jahačkih staza.
- Obnova starih zgrada, uključujući tradicionalne kuće i gospodarske objekte.⁴⁸

⁴⁶ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 49.).

⁴⁷ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 50.).

⁴⁸ Ibid. (str. 51.).

3. PROJEKTI EUROPSKIH STRUKTURNIH INVESTICIJSKIH FONDOVA

„Projekt je složena, vremenski određena aktivnost za stvaranje jedinstvenog proizvoda, usluge ili rezultata. To uključuje planirane zadatke i aktivnosti kako bi se ostvario specifičan cilj unutar definiranog vremena i uz potrebna sredstva. Projekt je društveni sustav otvoren za interakciju s okruženjem, a čini ga skup međuovisnih i logično povezanih aktivnosti usmjerenih prema cilju“.⁴⁹

Osnovne karakteristike projekta obuhvaćaju sljedeće:

- Projekt je jednokratni posao koji ima jasno utvrđen datum početka i završetka, što ga čini privremenim.
- Projekt ima ograničeni opseg aktivnosti koje su potrebne za postizanje konkretnih ciljeva i mjerljivih rezultata.
- Provedba projekta zahtijeva osigurana sredstva koja su potrebna za izvršenje svih planiranih aktivnosti.
- Da bi se projekt razvio od inicijalne ideje do konačnog projektnog prijedloga, potrebno je pažljivo planiranje i analiza zadataka i koraka.
- Projekt je povezan s okruženjem i uključuje dionike.
- Projekt ima svoja ograničenja.
- Projekti se razlikuju od standardnih ponavljajućih procesa, budući da su jednokratni, rutinski i unikatni.
- Za razliku od neprekidnih i ponavljajućih procesa, projekti su vremenski ograničeni i jedinstveni.
- Projekti se mogu provoditi na različitim razinama organizacije i uključivati različit broj sudionika u više timova.⁵⁰

Kako bi projekt bio financiran iz EU fondova, trebao bi ispunjavati sljedeće kriterije:

- Projekt se odnosi na stvarne probleme i ima relevantnost.
- Ima realne ciljeve i aktivnosti koje su jasno definirane.
- Rizici ishoda projekta su adekvatno procijenjeni i uzeti u obzir.

⁴⁹ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 42.).

⁵⁰ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 42.).

- Projektni tim ima dovoljne kapacitete za upravljanje i provedbu projekta.
- Projekt je usmjeren prema ostvarenju održivih dugoročnih rezultata⁵¹

Svaki projekt započinje jasnim opisom ciljeva projekta, koji bi trebali predstavljati nešto novo što nije postojalo prije samog projekta i čije ostvarenje ne bi bilo moguće bez provedbe projekta. Projekti financirani iz EU zahtijevaju stratešku usmjerenost kako bi doprinieli ostvarivanju strateških ciljeva na razini lokalne jedinice, županije, države i Europske Unije. Strateški ciljevi Unije prenose se na države članice putem strateških i sektorskih dokumenata, dok se za korištenje EU fondova pripremaju partnerski sporazumi i operativni programi. Projekt treba imati jasno definirane sudionike, strukture upravljanja, sustave nadzora, te financijsku i ekonomsku analizu koja opravdava koristi u odnosu na troškove.⁵²

3.1. Metodologija upravljanja projektnim ciklusom i logička matrica

Projekti financirani sredstvima iz fondova EU-a moraju biti usklađeni s pravilima Europske komisije o upravljanju projektnim ciklusom. Upravljanje projektnim ciklusom (PCM) predstavlja skup upravljačkih aktivnosti i postupaka donošenja odluka tijekom cjelokupnog životnog ciklusa projekta. Od početka 90-ih godina, Europska komisija je usvojila metodologiju upravljanja projektnim ciklusom koja se primjenjuje u pripremi projekata financiranih iz fondova EU-a. Ova metodologija služi kao temeljni alat za izradu i upravljanje projektima, a primjenjuje se kako bi se unaprijedila kvaliteta i provedba projekata. Središnji princip ove metodologije je logička matrica.⁵³

Pristup logičke matrice (Logical Framework Approach) predstavlja jedan od karakterističnih pristupa metodologiji upravljanja projektnim ciklusom. Ovaj pristup koristi logiku intervencije kako bi omogućio kvalitetno i strukturirano planiranje projekata. Prije planiranja, provode se analize koje su ključne za uspostavu kvalitetne projektne strategije i postizanje ciljeva i rezultata projekta. Važnost ovog pristupa leži u mogućnosti da tijekom planiranja provjerimo logiku i argumentaciju projekta te da na temelju tih provjera ispravimo potrebne elemente.

⁵¹ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 203.).

⁵² TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 296.).

⁵³ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 52.).

Pristup logičke matrice predstavlja analitički proces koji koristi skup instrumenata i tehnika za planiranje, provedbu, praćenje i evaluaciju projekata.⁵⁴

Logička matrica je obvezni element u punom projektnom prijedlogu i predstavlja rezultat analitičkog procesa, pružajući okvir za realizaciju projekta. Smatra se ključnim alatom u upravljanju projektnim ciklusom i koristi se tijekom svih faza projektnog ciklusa, osim u fazi programiranja. Logička matrica pruža strukturirani prikaz svih važnih informacija i podataka povezanih s projektom, čime osigurava cjelovit pregled projekta.⁵⁵

Priprema logičke matrice (PLM) je analitički proces i skup alata koji se koriste za planiranje i upravljanje projektom. Koriste se kako bi se informacije analizirale i organizirale na strukturiran način, omogućujući postavljanje ključnih pitanja, identifikaciju slabosti i donošenje odluka na temelju kvalitetnih informacija.⁵⁶

Proces se sastoji od dvije ključne faze: faze analize i faze planiranja. Pod fazu analize spada: analiza dionika, problema, ciljeva i strategije te pod fazu planiranja: rad na pripremi projektnog prijedloga.⁵⁷

„Tijekom provedbe projekta, logička matrica pruža ključnu podršku ugovaranju, operativnom planiranju i praćenju. U fazi nadzora, omogućuje provedbu korektivnih mjera radi poboljšanja provedbe projekta. U fazi evaluacije i revizije, pruža sažetak planiranih i ostvarenih elemenata projekta (ciljevi, pokazatelji, preduvjeti i pretpostavke), što služi kao osnova za procjenu učinka i utjecaja projekta“.⁵⁸

Iako u financijskom razdoblju 2014.-2020. nije uvijek obvezno da logička matrica bude dio projektne dokumentacije za svaki natječaj, njezina primjena ima veliku vrijednost kao osnova za projektne prijedloge, posebno u smislu horizontalnog i vertikalnog povezivanja ciljeva projekta s ciljevima natječaja, fondova i sektorskih politika koje projekt treba podržati.⁵⁹

Jedan od uobičajenih problema pri izradi matrice je da se njezina priprema odvija odvojeno od pripreme ostale projektne dokumentacije, što može rezultirati nedosljednostima između

⁵⁴ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 56.).

⁵⁵ M. Tufekčić i Ž. Tufekčić (2013.), EU politike i fondovi 2014.-2020., Zagreb, Plavi partner., (str 209.).

⁵⁶ TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 301.).

⁵⁷ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 56.).

⁵⁸ Ibid. (str. 301.).

⁵⁹ TIM4PIN za savjetovanje (2016), EU projekti – od ideje do realizacije., Zagreb, Sveučilišna tiskara., (str 302.).

sadržaja logičke matrice i opisa projekta koji se nalazi u glavnim dokumentima. Stoga je važno prvo pripremiti logičku matricu koja će poslužiti kao temelj i glavni izvor informacija.⁶⁰

Za uspješnu prijavu projekta na natječaj, ključna je dobra priprema i razrada projektne ideje. U početnoj fazi, važno je odgovoriti na nekoliko ključnih pitanja vezanih uz projekt:

- Tko je prijavitelj i provoditelj projekta?
- Zašto se projekt provodi?
- Koje ciljne skupine će biti obuhvaćene projektom?
- Kako će se projekt provoditi?
- Kada je planirano provođenje projekta?
- Gdje će se projekt provoditi?
- Koliko će koštati provedba projekta?

„Priprema projekta, poznata i kao dizajn projekta, temelji se na metodologiji upravljanja projektom i načelu logičke matrice. Svaki projekt treba biti sustavan, održiv, financijski isplativ, koristan i važan za zajednicu te provediv. Priprema projekta slijedi definirane faze i metodologiju upravljanja projektom, uz povezanost sa stvarnom ekonomskom, društvenom i političkom situacijom, kao i relevantnim problemima i dionicima“.⁶¹

3.2. Natječaji i načini pretraživanja poziva

Provedbena tijela objavljuju natječaje ili pozive za prijavu projekata kako bi se dodijelila sredstva EU-a. Važno je napomenuti da novac EU-a potječe od poreznih obveznika diljem Europske unije te je stoga nužno da se troši transparentno, u skladu s načelima odgovornog financijskog upravljanja. S ciljem postizanja stroge i učinkovite potrošnje, Europska komisija raspisuje javne natječaje koji su otvoreni za sve sudionike koji ispunjavaju kriterije prihvatljivosti za određeni natječaj.

Opće uprave, izvršne agencije EU-a i nacionalna provedbena tijela mogu objaviti dva tipa natječaja:

⁶⁰ Ibid. (str. 302.).

⁶¹ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 56.).

1. Pozive na prijavu projekata za dodjelu bespovratnih sredstava (eng. Call for proposals, CfP) - putem ovih poziva se traže prijave projekata s ciljem dobivanja financijske potpore koja se ne mora vratiti. Sudionici koji ispunjavaju uvjete prihvatljivosti mogu se prijaviti na ove natječajne.
2. Natječajne za javnu nabavu roba, pružanje usluga ili izvođenje radova (eng. tender) - ovi natječajni se koriste za nabavu različitih dobara, usluga ili radova putem postupka otvorenog za sve zainteresirane ponuditelje. Natjecatelji moraju zadovoljiti određene kriterije kako bi sudjelovali u ovim natječajima.⁶²

Postoje četiri načina dodjele sredstava za projekte.

1. Međunarodni poziv na dostavu prijedloga projekata, koji je otvoren za prijavitelje iz različitih zemalja unutar ili izvan Europske unije. Ovaj poziv se objavljuje na službenim web stranicama provedbenog tijela, obično na engleskom jeziku, a ponekad i na drugim jezicima.
2. Lokalni poziv na dostavu prijedloga projekata, koji se odnosi na natječajne vezane uz Hrvatsku ili neku njenu regiju. Ti pozivi se mogu pronaći na web stranicama provedbenog tijela ili Ministarstva turizma. Prate ih obimna natječajna dokumentacija na hrvatskom jeziku, a objavljuju se u sklopu EFRD-a, EAFRD-a i ESF-a.
3. Izravna dodjela sredstava, koja se rijetko primjenjuje i odnosi se na jasno definirane okolnosti. To su obveze dogovorene u Ugovoru EU-a, kao što su primjerice poljoprivredni poticaji. U slučaju kada samo određeni monopolisti mogu provesti određeni projekt, sredstva se također dodjeljuju izravno. Također, u hitnim situacijama poput prirodnih katastrofa ili velikih sukoba, sredstva se hitno dodjeljuju radi brze i učinkovite pomoći koja može spriječiti daljnje štete.
4. Ministarstvo regionalnog razvoja i EU fondova odabire regionalne projekte za zalihu, pružajući pomoć u pripremi dokumentacije. Ovi projekti, često infrastrukturni, smješteni su u Operativne programe. Natječajne dokumentacije variraju ovisno o vrsti projekta.⁶³

⁶² M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 73.).

⁶³ Ibid. (str. 73.,74.).

Sudjelovanje u natječaju, koji počinje objavom poziva, predstavlja preduvjet za dobivanje sredstava. Javni poziv za dostavu projektnih prijedloga sadržava sve relevantne informacije, kao što su:

- sažetak poziva
- natječajna dokumentacija
- provedbena dokumentacija i
- ugovori.

Ovisno o natječaju, dokumentacija može uključivati poveznicu s obrascem A za elektroničko ispunjavanje u Informacijskom sustavu za upravljanje fondovima. Sadržaj dokumentacije se razlikuje prema natječaju i izvorima financiranja.⁶⁴

Dokumentacija koja se objavljuje uz Poziv za dostavu projektnih prijedloga koristi se tijekom cijelog procesa projekta, od početne pripreme do završnog izvještavanja i posljednje isplate. U provedbi projekta obavezno je koristiti službeno objavljene obrasce. Važno je napomenuti da nepoštivanje uporabe odgovarajućih obrazaca može rezultirati zahtjevom za pojašnjenje ili dostavu ispravne dokumentacije, ili čak odbijanjem prijave tijekom administrativne provjere. Također treba obratiti pažnju na moguće izmjene javnih poziva jer se često objavljuju ažurirani obrasci koji se moraju koristiti prilikom prijave na natječaj.⁶⁵

Svaki poziv za projekte prati obimna dokumentacija, a komunikacija s provedbenim tijelom odvija se na jeziku na kojem je natječaj objavljen. Potencijalni prijavitelji ponekad odustaju od prijave zbog velike količine teksta i jezika koji se koristi, ali s pravilnim razumijevanjem strukture i redoslijeda čitanja, taj zadatak postaje mnogo lakši.⁶⁶

⁶⁴ A. Vela (2015.), MENADŽMENT ESI FONDOVA., Zagreb, Školska knjiga., (str. 62.).

⁶⁵ Ibid. (str. 63.).

⁶⁶ M. Belić i J. Štilinović (2013.), EU fondovi i programi za turizam., Zagreb, RAST., (str. 74.).

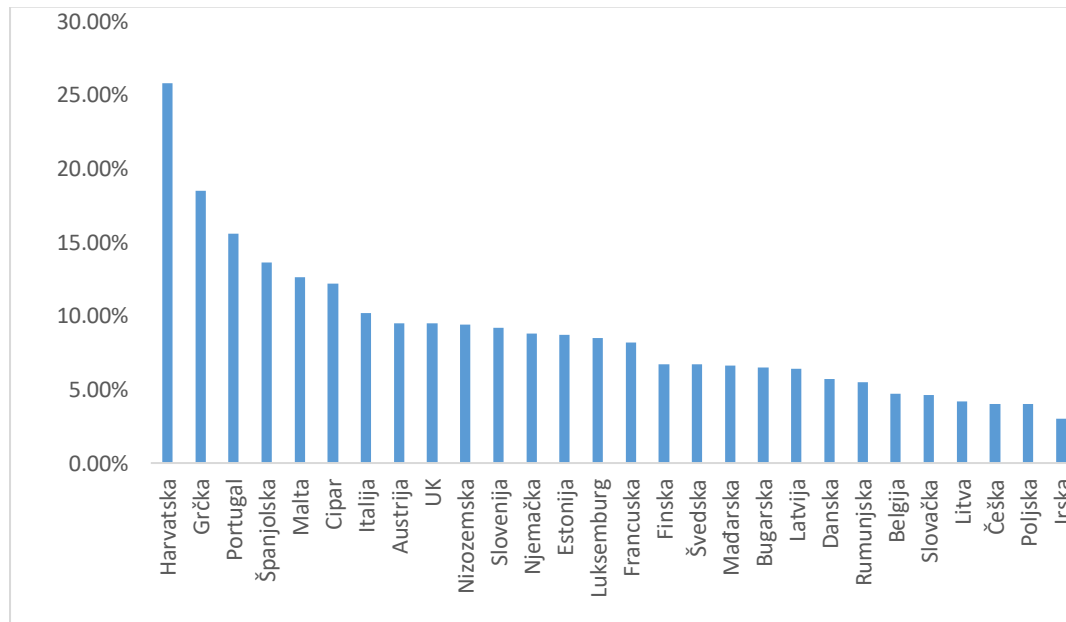
4. ZNAČAJ TURIZMA ZA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE I EUROPSKE UNIJE

Turizam trenutno ima iznimno velik značaj u Republici Hrvatskoj kao najvažnija ekonomska grana. U posljednjih nekoliko godina, turizam je doprinio gotovo petini ukupnog BDP-a, čineći ga jednim od najunosnijih sektora. No, zabrinjavajuće je što se gospodarstvo jedne države tolikom težinom oslanja na jedan sektor. Problem se pojavljuje kad različiti vanjski čimbenici utječu na sektor i smanjuju njegove prihode. Primjerice, COVID-19 pandemija dramatično je utjecala na globalno gospodarstvo, uključujući i Hrvatsku te njezin turizam.

4.1. Utjecaj na BDP i zaposlenost u Republici Hrvatskoj

Hrvatska, poput ostalih mediteranskih zemalja, snažno ovisi o turizmu kao ključnom izvoru prihoda, dobiti i radnih mjesta. Mjerenje koliko je turizam bitan za zemljinu ekonomiju često se radi putem udjela turizma u bruto domaćem proizvodu (BDP-u).

Grafikon 4 Udio turizma u BDP-u po zemljama članicama EU-a i Ujedinjenog Kraljevstva prema podacima iz 2022. godine

Izvor: Statista, <https://www.statista.com/statistics/1228395/travel-and-tourism-share-of-gdp-in-the-eu-by-country/> (pristupljeno 05. rujna 2023.).

Prema Grafikonu 4 koji je napravljen prema podacima iz Statista za 2022., Hrvatska je bila vodeća članica EU po udjelu turizma u BDP-u, s preko 25%, dok je Grčka iza nje s nešto manje od 20%. Ovaj raspored odražava činjenicu da destinacije koje nude "sunce i more" privlače više

posjetitelja, potičući tako veći dio ekonomske aktivnosti usmjerene prema turizmu. No, ovakva izrazita ovisnost o turizmu nosi i određene rizike. Na primjeru pandemije COVID-19 jasno je vidljivo kako vanjski šokovi mogu privremeno paralizirati turističku industriju. Sezonsko zapošljavanje u turizmu donosi nestabilnost za radnike i njihove obitelji, dok visoka potražnja za nekretninama može rezultirati rastom cijena i otežanim pristupom lokalnom stanovništvu. Iako postoji neujednačenost u procjenama udjela turizma u hrvatskom BDP-u, podaci iz Statista pružaju osnovni smjer. Bez obzira na metodologiju, osnovna važnost turizma u ekonomiji zemlje ostaje nepromijenjena.⁶⁷

„Prihodi od stranih turista u 2022. godini iznosili su 13,1 milijardu eura što je za 44 posto više nego u 2021. i za 24 posto više nego u 2019. godine“⁶⁸

Tablica 2 Zaposleni u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hranom

Godina	DJELATNOST PRUŽANJA SMJEŠTAJA, PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANOM (u 000)			UDJEL U UKUPNO ZAPOSLENIM (u %)		
	Ukupno	U pravnim osobama	U obrtu i slobodnim profesijama	Ukupno	U pravnim osobama	U obrtu i slobodnim profesijama
2003.	78	39	39	5,9	3,8	16,1
2004.	81	41	40	6,0	3,6	15,9
2005.	80	40	40	5,9	3,7	15,5
2006.	82	41	41	5,9	3,6	15,6
2007.	86	45	41	6,0	3,4	15,4
2008.	89	48	40	6,0	3,9	15,3
2009.	86	46	40	5,8	3,8	15,6
2010.	82	45	37	6,0	4,0	15,9
2011.	81	45	36	6,1	4,1	16,3
2012.	82	47	35	6,1	4,1	16,4
2013.	84	50	35	6,3	4,4	16,8
2014.	85	52	33	6,4	4,6	16,6
2015.	90	58	32	6,9	5,2	16,7
2016.	93	61	32	7,0	5,2	16,6
2017.	92	61	31	6,8	5,3	16,2
2018.	103	73	30	7,2	6,0	15,7
2019.	115	85	29	7,4	6,4	15,3
2020.	99	73	26	6,4	5,5	13,7
2021.	102	75	27	6,5	5,5	14,1
2022.	104	83	27	6,5	5,6	14,2

Izvor: HTZ, Turizam u

brojkama 2022, https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-07/HTZ%20TUB%20HR_%202022.pdf (pristupljeno 22. kolovoza 2023.).

Tablica 2 prikazuje radnu snagu koja obavlja djelatnosti smještaja, pripreme i usluživanja hranom. U rekordnoj 2019. godini udio zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja, pripreme

⁶⁷ Ekonomskabaza.hr, udio turizma u BDP-u, <https://ekonomskabaza.hr/analize/1287/> (pristupljeno 20. kolovoza 2023.).

⁶⁸ Vlada RH, Vijesti., <https://vlada.gov.hr/vijesti/prihodi-od-stranih-turista-u-2022-od-13-1-milijardu-eura-premasili-i-2019/38067> (pristupljeno 21. kolovoza 2023.).

usluživanja hranom u cjelokupnoj zaposlenosti iznosio je 7,4%. Također možemo primijetiti kako se broj zaposlenih u 2020. godini nije previše smanjio s obzirom na gospodarsku krizu. U 2021. i 2022. godini bilježimo ponovni rast zaposlenih u turizmu.

4.2. Turizam u Europskoj Uniji

EU je najposjećenija regija na svijetu te predstavlja 37 % svih međunarodnih dolazaka turista u 2022. godini. Rekordne 2019. godine, turizam je ostvario udio od 9,9 % u BDP-u, a radna mjesta u tom sektoru činila su 11,6 % svih radnih mjesta. Pandemija bolesti COVID-19 imala je dosad nezabilježen utjecaj na turistički sektor, s naglim smanjenjem turističkih tokova i prihoda poduzeća povezanih s turizmom. Osim tog neposrednog šoka, turistički sektor suočava se i s drugim dugoročnim izazovima kao što su zelena i digitalna transformacija, konkurentnost i održivost na tržištu.⁶⁹

Države članice EU zabilježile su 2019. oko 539 milijuna međunarodnih dolazaka turista, što je gotovo 37 % ukupnog globalnog broja dolazaka. Iste su godine prihodi članica od međunarodnog turizma iznosili 383 milijarde eura, što je 28,9 % prihoda od globalnog turizma.⁷⁰

„Procijenjeno je da je 2019. izravna i neizravna (učinci prelijevanja) važnost turističkog sektora za BDP EU-a bila 9,9 %. Osim toga, u turizmu je zaposleno 11,6 % ukupne radne snage EU-a (što predstavlja oko 23,5 milijuna radnih mjesta). Više od 99 % poduzeća u turističkom sektoru EU-a mala su i srednja poduzeća“.⁷¹

U višegodišnjem financijskom okviru (VFO) nema odvojenog proračuna za turizam. Financiranje za turističke projekte dolazi iz različitih EU inicijativa i programa. Od 2014. do 2020., turističke mjere financirane su iz 12 različitih programa, a taj broj se u razdoblju 2021. - 2027. povećao na 14, uključujući programe za ublažavanje utjecaja pandemije COVID-19. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) za razdoblje 2021. - 2027. posebno ističe cilj održivog turizma. Također, podrška održivom turizmu može biti dio raznih političkih ciljeva, pod uvjetom da projekti doprinose tim ciljevima i ispunjavaju važeće zahtjeve.⁷²

⁶⁹ Europski revizorski sud, Tematsko izvješće: Potpora EU-a za turizam., <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-in-tourism-27-2021/hr/> (pristupljeno 24. kolovoza 2023.).

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Ibid

⁷² Europski revizorski sud, Tematsko izvješće: Potpora EU-a za turizam., <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-in-tourism-27-2021/hr/> (pristupljeno 24. kolovoza 2023.).

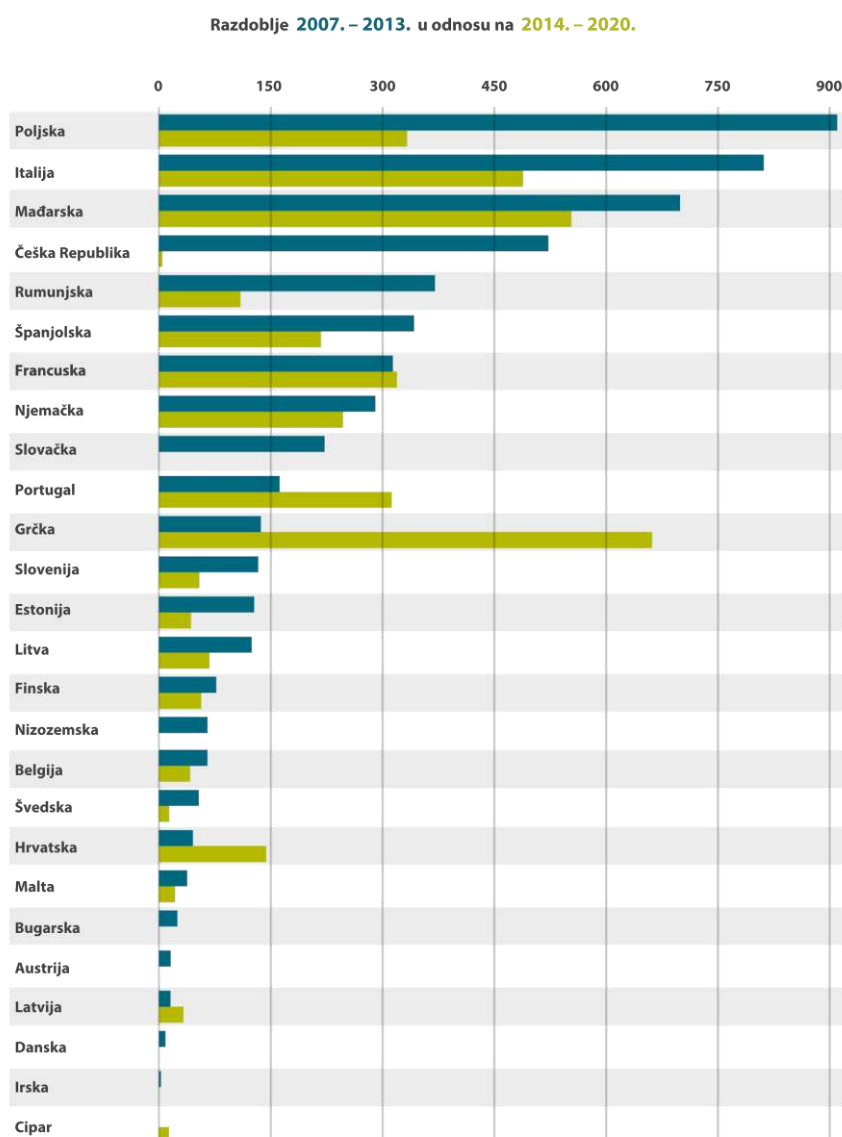
Tablica 3 Proračunska sredstva iz EFRR-a za turizam (2014. – 2020.)

Oznaka intervencije	Opis	Prijavljeni iznos (u milijunima eura)
74	Razvoj i promicanje resursa komercijalnog turizma u MSP-ovima	561
75	Razvoj i promicanje usluga komercijalnog turizma u MSP-ovima ili za MSP-ove	1 140
91	Razvoj i promicanje prirodnih područja	1 180
92	Zaštita, razvoj i promicanje resursa turizma	830
93	Razvoj i promicanje usluga javnog turizma	546
	UKUPNO	4 257

Izvor: Europski revizorski sud, Tematsko izvješće: Potpora EU-a za turizam., <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-in-tourism-27-2021/hr/> (pristupljeno 24. kolovoza 2023.).

Iz EFRR-a dolazi glavnina financijske potpore EU-a za direktno povezane turističke investicije: dosad je dodijeljeno oko 4,3 milijarde eura za razdoblje 2014. – 2020 (Tablica 3). Veći dio tih sredstava usmjeren je na unaprjeđenje prirodnih područja i podršku uslugama komercijalnog turizma.

Grafikon 5 Proračunska sredstva iz EFRR-a za turizam po državi članici (u milijunima eura)

Izvor: Europski revizorski sud, Tematsko izvješće: Potpora EU-a za turizam., <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-in-tourism-27-2021/hr/> (pristupljeno 24. kolovoza 2023.).

Javna tijela u državama članicama biraju projekte za financiranje iz operativnih programa i prate njihov napredak. Komisija ima ulogu nadgledanja kako bi osigurala učinkovito korištenje sredstava. Grafikon 5 prikazuje dodjelu sredstava za turizam iz EFRR-a po državama članicama tijekom posljednjih dvaju programskih razdoblja. Hrvatska je zauzela 19. mjesto po dodijeljenim sredstvima za turističke projekte iz EFRR-a u razdoblju 2007. - 2013. Pri ulasku u EU, Hrvatska je zabilježila značajan porast tih sredstava, dok je većina drugih zemalja doživjela pad financiranja u razdoblju 2014. - 2020.

4.3. Primjeri projekata u turizmu financirani iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova

Projekti financirani iz ESI fondova rijetko su povezani direktno sa sektorom turizma, primjere projekata u sektoru turizma koje prepoznaje Ministarstvo turizma većinom su projekti financirani iz Europskog socijalnog fonda kao što je projekat: „Uspostava regionalnih centara kompetentnosti u sektoru turizma i ugostiteljstva“. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU ima podatke o projektima u sektoru turizma koji su financirani iz Europskog fonda za ruralni razvoj što ćemo u nastavku vidjeti na primjeru projekta: „Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima“. Na kraju poglavlja nalazi se projekt pod imenom „Podzemni grad u srcu Velebita“. Projekt je također dio sektora turizma koji je financiran iz Europskog fonda za regionalni razvoj. Iako je namjera bila dati sustavan pregled financiranih projekata u turizmu Republike Hrvatske (po prioritetnim osim operativnih programa ili po svakom zasebnom ESIF-u) nažalost takvi podaci nisu dostupni te će stoga u nastavku biti prikazani pojedini primjeri korištenja ESIF-a u sektoru turizma.

4.3.1. Uspostava regionalnih centara kompetentnosti u sektoru turizma i ugostiteljstva

Europski socijalni fond kroz Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014. - 2020. otvorio je ograničeni poziv za projekte u području obrazovanja namijenjen školama, s ukupno 300 milijuna kuna bespovratnih sredstava, pri čemu se pojedinom projektu može dodijeliti između 3 i 75 milijuna kuna, pokrivajući 100% prihvatljivih troškova, a poziv je bio otvoren od 31. srpnja 2019. do 29. studenog 2019. i nadležno tijelo je Ministarstvo turizma.⁷³

Ministarstvo turizma prepoznalo je važnost regionalnih centara kompetentnosti (RCK) kao ključnog instrumenta za unapređenje kvalitete obrazovanja u sektoru turizma i ugostiteljstva te prilagođavanje tržištu rada. Ovi centri služe jačanju konkurentnosti ljudskih potencijala u turizmu i ugostiteljstvu, a prema zakonodavstvu, oni su centri izvrsnosti za strukovno obrazovanje i osposobljavanje. Imenovanjem regionalnih centara kompetentnosti, naglasak je na poboljšanju praktične nastave i vježbi u ovim sektorima, suradnji s poslodavcima i visokim

⁷³ ESF, učinkoviti ljudski potencijali, <http://www.esf.hr/natjecaji/obrazovanje/uspostava-regionalnih-centara-kompetentnosti-u-sektoru-turizma-i-ugostiteljstva/> (pristupljeno 06. rujna 2023.).

učilištima te prilagodbi kurikuluma potrebama gospodarstva. Ovaj poziv podržava aktivnosti uspostave, razvoja i unaprjeđenja RCK-ova te jačanje kompetencija odgojno-obrazovnih radnika. Temeljni atributi RCK-ova uključuju inovativne metode poučavanja, visoku infrastrukturnu kvalitetu te suradnju sa socijalnim partnerima i drugim relevantnim institucijama. Imenovanje ovih centara temelji se na Odluci iz srpnja 2018. godine, kojom su imenovane ustanove za strukovno obrazovanje u sektoru turizma i ugostiteljstva.⁷⁴

Imenovane ustanove te iznos dodijeljenih bespovratnih sredstava su:

1. Srednja škola Zabok - 68.357.440,04 kn
2. Turističko-ugostiteljska škola Split - 74.947.190,78 kn
3. Ugostiteljsko-turistička škola Osijek - 72.808.162,87 kn
4. Ugostiteljska škola Opatija - 59.681.345,26 kn
5. Škola za turizam, ugostiteljstvo i trgovinu Pula - 45.808.150,62 kn
6. Turistička i ugostiteljska škola Dubrovnik - 74.996.493,20 kn.

4.3.2. Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima

Raspoloživost sredstava za ovaj natječaj iznosi 250.000.000,00 HRK putem Fonda za ruralni razvoj, a korisnici mogu biti poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika najmanje godinu dana prije podnošenja Zahtjeva za potporu u sektorima prerade, marketinga, izravne prodaje, pružanja usluga u ruralnim područjima, turizma u ruralnom području te tradicijskih i umjetničkih obrta. Intenzitet javne potpore iznosi do 70% od ukupnih prihvatljivih troškova, a za kupovinu poljoprivredne mehanizacije u sektoru pružanja usluga u poljoprivrednim djelatnostima intenzitet potpore za tu mehanizaciju iznosi 40%. Javna potpora po korisniku kreće se od najmanje 3.500,00 EUR do najviše 200.000,00 EUR u protuvrijednosti u kunama tijekom razdoblja od tri uzastopne fiskalne godine.⁷⁵

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju objavila je natječaj 14. lipnja 2018. za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima, s ukupnim raspoloživim

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Ministarstvo poljoprivrede, program ruralnog razvoja, <https://ruralnirazvoj.hr/natjecaj-za-provedbu-podmjere-6-4-ulaganja-u-stvaranje-i-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-provedba-tipa-operacije-6-4-1-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralni/> (pristupljeno 07. rujna 2023.).

sredstvima od 250.000.000,00 kuna. Ovaj natječaj ima za cilj poticanje razvoja nepoljoprivrednih aktivnosti u ruralnim područjima radi očuvanja radnih mjesta, smanjenja depopulacije i promicanja održivog razvoja. Financijska potpora dodjeljuje se kao bespovratna sredstva, s maksimalnim pokrićem do 70% prihvatljivih troškova po projektu. Minimalna potpora po korisniku iznosi 3.500 eura, dok je maksimalna potpora po korisniku 200.000 eura u kunskoj protuvrijednosti tijekom tri uzastopne fiskalne godine. Ovaj natječaj integralni je dio programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. te ima za cilj potaknuti demografsku obnovu ruralnih područja, zadržati mlade i stvoriti nova radna mjesta izvan poljoprivrednih sektora.⁷⁶

4.3.3. Podzemni grad u srcu Velebita

Nacionalni park Paklenica, u suradnji s partnerima Hrvatskom gorskom službom spašavanja (HGSS) i Clusterom CEDRA Split, koristi EU sredstva u iznosu od 19,5 milijuna HRK za projekt ukupne vrijednosti 33,9 milijuna HRK iz Operativnog programa "Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.", koji je sufinanciran od strane Europskog fonda za regionalni razvoj.

Projekt se temelji na unapređenju Nacionalnog parka Paklenica i šireg velebitskog područja kroz razvoj turizma posebnih interesa i jačanje infrastrukture, kapaciteta dionika, te zaštite prirodne baštine. Fokus je na izgradnji turističke i sigurnosne infrastrukture, osnaživanju ljudskih resursa i institucionalnih kapaciteta Nacionalnog parka Paklenica te poticanju suradnje između javnih ustanova i sektora turizma. Projekt donosi nove turističke atrakcije, promociju parka i potporu lokalnom razvoju, sve s ciljem održivog razvoja područja Velebita.⁷⁷

Elementi projekta obuhvaćaju različite komponente:

1. Posjetiteljska infrastruktura: Ovo uključuje izradu projektno-tehničke dokumentacije, uređenje Posjetiteljskog centra "Podzemni grad Paklenice," uređenje pristupne staze od parkirališta do ulaza u Posjetiteljski centar te nabavu turističkog vlaka.
2. Sigurnost posjetitelja: Za poboljšanje sigurnosti posjetitelja zadužen je projektni partner HGSS.
3. Izgradnja kapaciteta: Projekt također ima za cilj razvoj kapaciteta u području turizma posebnih interesa.⁷⁸

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ ESIF, Podzemni grad u srcu Velebita., <https://strukturnifondovi.hr/eu-projekti/podzemni-grad-u-srcu-velebita/> (pristupljeno 14. rujna 2023.).

⁷⁸ NP Paklenica, Podzemni grad., <https://podzemnigrad.np-paklenica.hr/> (pristupljeno 14. rujna 2023.).

ZAKLJUČAK

Turizam je ključan za hrvatsko gospodarstvo, stvarajući radna mjesta, rast BDP-a i promociju zemlje kao turističke destinacije. U ovom istraživanju analizirana je uloga EU-a u poticanju hrvatskog turizma putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova). Cilj rada bio je prikazati doprinos Europske unije u poticanju razvoja turizma kroz financiranje projekata. Europska unija je postala važan partner u financiranju projekata u turizmu putem ESI fondova, pružajući sredstva za razvoj turističke infrastrukture, unaprjeđenje kvalitete turističke ponude te povećanje konkurentnosti hrvatskog turizma. Sredstva projekata financiranih iz ESI fondova mogu se usmjeriti na stvaranje novih turističkih atrakcija, osnaživanje infrastrukture, edukacije kadrova te promociju turističke ponude. Ukupno planiranje, provedba i upravljanje sredstvima koja se alociraju na turizam su u nadležnosti pojedinih ministarstava, pri čemu Ministarstvo turizma ima ključnu ulogu. U narednim godinama, izazovno je vrijeme za turizam u Hrvatskoj i Europi zbog promjena na globalnoj razini. Međutim, uz pomoći Europske unije i njezinih fondova, možemo ostvariti napredak u razvoju turističkog sektora. Hrvatska bi trebala pratiti primjere dobre prakse i usmjeriti više sredstava u turistički sektor kako bi ostvarila svoje planove i ciljeve. Rad doprinosi akademskoj zajednici pružanjem dubljeg uvida u ulogu Europske unije u poticanju razvoja turizma u zemlji članici. Također, ovaj rad može poslužiti kao polazna točka za daljnje istraživanje utjecaja financiranja Europske unije na turizam i gospodarstvo u Hrvatskoj. Iz primjera projekata u turizmu jasno se može zaključiti kako ESI fondovi imaju značajan utjecaj na razvoj turizma u Hrvatskoj. Njihova financijska podrška i poticanje raznovrsnih inicijativa ključni su faktori jačanja konkurentnosti turističkog sektora.

SAŽETAK

Hrvatska je postala članicom Europske unije prije 10 godina, otvarajući vrata mnogim financijskim mogućnostima za razvoj gospodarstva u različitim područjima, a posebno u sektoru turizma. Turizam igra ključnu ulogu u ekonomiji Hrvatske, doprinoseći rastu BDP-a, otvaranju radnih mjesta i promociji zemlje kao atraktivne turističke destinacije. U ovom radu istražujemo kako je Europska unija utjecala na poticanje razvoja turizma u Hrvatskoj putem Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF). Cilj rada je prikazati značaj turizma za hrvatsko gospodarstvo i naglasiti doprinos Europske unije u poticanju razvoja turizma kroz financiranje različitih projekata u turizmu. Europska unija je važan partner u financiranju projekata u turizmu putem ESI fondova, pružajući sredstva za razvoj turističke infrastrukture, unaprjeđenje kvalitete turističke ponude te povećanje konkurentnosti hrvatskog turizma.

Ključne riječi: Hrvatska, Europska unija, turizam, Europski strukturni i investicijski fondovi, ESI fondovi, razvoj, financiranje projekata

SUMMARY

Croatia became a member of the European Union 10 years ago, opening doors to various financial opportunities for economic development in different sectors, especially in the tourism industry. Tourism plays a pivotal role in Croatia's economy, contributing to GDP growth, job creation, and the promotion of the country as an attractive tourist destination. In this paper, we explore how the European Union has influenced the stimulation of tourism development in Croatia through the European Structural and Investment Funds (ESIF). The aim of this study is to showcase the significance of tourism for the Croatian economy and underscore the EU's contribution to fostering tourism development by financing diverse tourism projects. The European Union serves as a vital partner in funding tourism projects through ESIF, providing resources for the development of tourism infrastructure, enhancement of the quality of tourism offerings, and the increased competitiveness of Croatian tourism.

Keywords: Croatia, European Union, tourism, European Structural and Investment Funds, ESI Funds, development, project financing.

Literatura

Knjige:

1. Belić, M. i Štilinović J. (2013). *EU fondovi i programi za turizam*. Zagreb: RAST.
2. Maletić, I. et al. (2016). *EU projekti – od ideje do realizacije*. Zagreb: TIM4PIN d.o.o. za savjetovanje.
3. Tufekčić, M. i Tufekčić, Ž. (2013). *EU politike i fondovi 2014.-2020*. Zagreb: Plavi partner.
4. Vela, A. (2015). *Menadžment Esi fondova*. Zagreb: Školska knjiga.

Internetski izvori:

1. ESF (2023). *Razdoblje 2014.-2020*. Dostupno na: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/>. Pristupljeno: 19. lipnja 2023.
2. ESF. *Uspostava regionalnih centara kompetentnosti u sektoru turizma i ugostiteljstva*. Dostupno na: <http://www.esf.hr/natjecaji/obrazovanje/uspostava-regionalnih-centara-kompetentnosti-u-sektoru-turizma-i-ugostiteljstva/>. Pristupljeno: 06. rujna 2023.
3. ESIF, *Podzemni grad u srcu Velebita*. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-projekti/podzemni-grad-u-srcu-velebita/>. Pristupljeno: 14. rujna 2023.
4. ESIF. *EU fondovi*. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/>. Pristupljeno: 7. lipnja 2023.
5. Europska komisija (2015). *Europski Strukturni i Investicijski Fondovi za razdoblje od 2014. do 2020.: službeni tekstovi i komentari*. Bruxelles: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/guides/blue_book/blueguide_hr.pdf. Pristupljeno: 20. lipnja 2023.
6. Europska komisija (2015). *Guide on EU FUNDING for the Tourism Sector*. Bruxelles: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://destinet.eu/resources/ec-guide-eu-funding-for-tourism-oct-2014.pdf/download/hr/1/EC%20-%20Guide%20EU%20funding%20for%20tourism%20-%20Oct%202014.pdf?action=view>. Pristupljeno: 22. lipnja 2023.

7. Europska komisija. *European Regional Development Fund (ERDF)*. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/erdf/21-27>. Pristupljeno 11. srpnja 2023.
8. Europska komisija. *Proračun EU-a danas*. Dostupno na: <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget>. Pristupljeno 10. srpnja 2023.
9. Europski parlament. *Zajedničko razvrstavanje prostornih jedinica za statistiku (NUTS)*. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/>. Pristupljeno 17. lipnja 2023.
10. Europski revizorski sud. *Tematsko izvješće: Potpora EU-a za turizam*. Dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/eu-support-in-tourism-27-2021/hr/>. Pristupljeno 24. kolovoza 2023.
11. Ministarstvo poljoprivrede. *Natjecaj za provedbu tipa operacije 6.4.1. „Razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima.“*. Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/natjecaj-za-provedbu-podmjere-6-4-ulaganja-u-stvaranje-i-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-provedba-tipa-operacije-6-4-1-razvoj-nepoljoprivrednih-djelatnosti-u-ruralni/>. Pristupljeno: 07. rujna 2023.
12. NP Paklenica, *Podzemni grad*. Dostupno na: <https://podzemnigrad.np-paklenica.hr/>. Pristupljeno: 14. rujna 2023.
13. SAFU. *Pretpristupni fondovi*. Dostupno na: <https://www.safu.hr/hr/o-safu/pretpristupni-fondovi/accordion/agencija>. Pristupljeno: 7. lipnja 2023.
14. Viljevac, V. (2023). *Udio turizma u BDP-u*. Ekonomskabaza.hr. Dostupno na: <https://ekonomskabaza.hr/analize/1287/>. Pristupljeno: 20. kolovoza 2023.
15. Vlada Republike Hrvatske (2023). *Prihodi od stranih turista u 2022. od 13,1 milijardu eura, premašili i 2019.* Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/prihodi-od-stranih-turista-u-2022-od-13-1-milijardu-eura-premasili-i-2019/38067>. Pristupljeno: 21. kolovoza 2023.

Popis tablica i grafikona

Tablice

Tablica 1. „Pregled financijskih alokacija po pojedinom ESI fondu u Republici Hrvatskoj“ ..12	
Tablica 2 Zaposleni u djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hranom30	
Tablica 3 Proračunska sredstva iz EFRR-a za turizam (2014. – 2020.).....32	

Grafikoni

Grafikon 1. Pregled financijskih alokacija u ESI fondovima za sve države članice EU-a u financijskoj perspektivi 2014. - 2020. u milijardama eura.4	
Grafikon 2. Proračun ERDF-a za razdoblje 2021.-2027. po zemlji članici EU-a u milijardama eura15	
Grafikon 3. Struktura operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali“18	
Grafikon 4 Udio turizma u BDP-u po zemljama članicama EU-a i Ujedinjenog Kraljevstva prema podacima iz 2022. godine29	
Grafikon 5 Proračunska sredstva iz EFRR-a za turizam po državi članici (u milijunima eura)33	